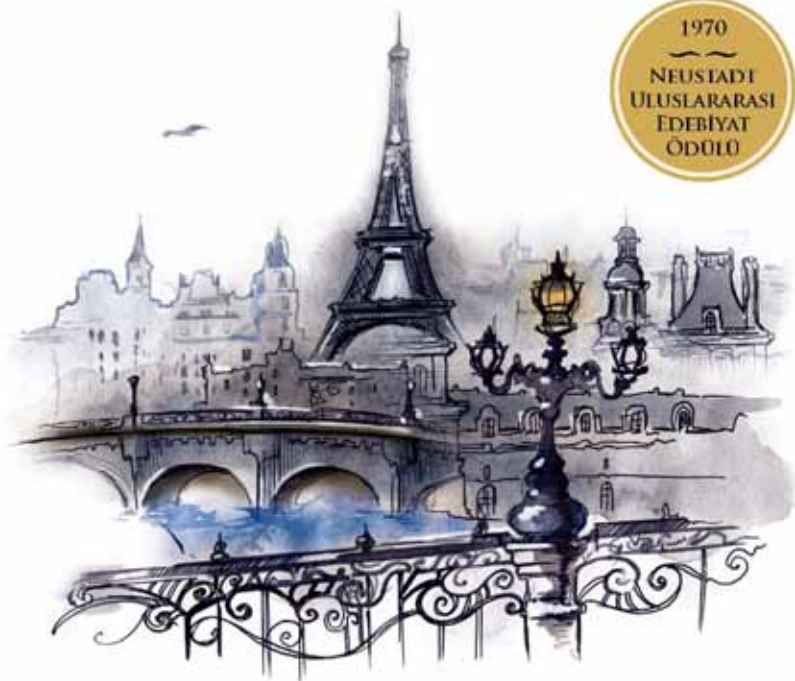

GIUSEPPE UNGARETTI

Batık Liman
ve Başka Şiirler

1970

NEUSTADT
ULUSLARARASI
EDEBİYAT
ÖDÜLÜ

Çeviri: CEVAT ÇAPAN

GIUSEPPE UNGARETTI

Batık Liman
ve Başka Şiirler

Giuseppe Ungaretti'nin, *Vita d'un Uomo: Tutte le poesie* adlı kitabından derlenmiştir.

© Arnaldo Mondadori Editore S.p.A., Milano

© 2013, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Ocak 2013

Bu kitabın 1. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

Kapak resmi: © iStockphoto.com

Kapak baskı: Azra Matbaası

İç baskı ve cilt: Özal Matbaası

ISBN 978-975-07-1602-7

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

www.canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

GIUSEPPE UNGARETTI

Batık Liman
ve Başka Şiirler

Şiir

Çeviri

Cevat Çapan

GIUSEPPE UNGARETTI, Mısır'a göç etmiş Toscanalı bir ailenin çocuğu olarak 1888'de İskenderiye'de doğdu. Ortaöğrenimini oradaki bir Fransız lisesinde tamamladıktan sonra 1912'de Paris'e gitti. Hukuk Fakültesi'ne kaydolmakla birlikte daha çok edebiyat ve felsefe derslerine katıldı. İlk şiirleri 1916'da çok sınırlı sayıda Udine'de bir arkadaşı tarafından bastırılmıştı. *L'Allegria* adlı kitabı 1919'da, ikinci önemli şiir kitabı *Sentimento del Tempo* ise 1933'te yayımlandı. 1936-42 arasında Brezilya'da São Paulo Üniversitesi'nde İtalyan Edebiyatı Profesörü olarak görev yaptı. 1939'da 9 yaşında kaybettiği oğlu Antonietto'nun acısını 1947'de yayımlanan *Il Dolore* kitabıyla dile getirdi. İtalya'ya döndükten sonra Roma Üniversitesi'nde Modern İtalyan Edebiyatı dersleri verdi. Sonraki yıllarda yazdığı önemli yapıtları arasında *La Terra Promessa* (1950), *Il Taccuino del Vecchio* (1960) ve Shakespeare, Góngora, Racine, Blake, Mallarmé gibi şairlerden yaptığı çeviriler sayılabilir. Ungaretti 1970'te Milano'da öldü.

CEVAT ÇAPAN, 1933'te doğdu. Robert Koleji ve Cambridge Üniversitesi İngiliz Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. 1996'dan bu yana Yeditepe Üniversitesi'nde öğretim üyesi. *Dön Güvercin Dön* adlı şiir kitabıyla 1986 Necatigil Şiir Ödülü'nü aldı. Ardından *Doğal Tarih*, *Sevda Yaratan* ve *Ne Güzel Yolculuktan Akıldan Çıkmaz* adlı şiir kitapları yayımlandı. 60'lardan bu yana yaptığı çevirilerle dünyanın önde gelen şairlerini dilimize kazandırdı, dünya şiiri antolojileri yayımladı.

İçindekiler

Önsöz	13
SEVİNÇ (1914-1919)	
Sonrasız	19
Can Sıkıntısı	20
Levant	21
Halı	22
Belki Bir Nehir	23
Ölürken	24
Afrika Anısı	25
Evim	26
Mayıs Gecesi	27
Bir Tünelde	28
Alacakaranlık	29
İnsanlar	30
BATIK LİMAN	
Anısına	35
Batık Liman	37
Çölde Lindoro	38
Nöbet	39
Dinlenme.....	40

Batan Gün	41
Yok Olma	42
Bu Akşam	44
Boşlukta	45
Sessizlik	46
Yük	47
İlenç	48
Uyanışlar	49
Kardeşler	51
Bir Zamanlar	52
Bir Canlıym Ben	53
Uyur Uyanıklık Arası	54
Nehirler	55
Kutsal Yolculuk	58
Tekdüzelik	59
Güzel Gece	60
Evren	61
Uyku	62
San Martino Del Carso	63
Çatışma	64
Özlem	65
Neden?	66
İtalya	68
Vedalaşma	69
KAZAZEDELER	
Kazazedelerin Sevinci	73
Geceleyin Sel	74
Yalnızlık	75
Sabah	76
Uyumak.....	77

Akşamın İnerken	78
Uzak	79
Sevinç	80
Bir Başka Gece	81
Haziran	82
Boş Yücelik	85
Gezgin	86
Açık Hava	87
Askerler	88
Lucca	89

ZAMAN DUYGUSU (1919-1935)

Ey Gece	93
Manzara	94
Liguria'da Sessizlik	95
Sirenler	96
Göl Ay Şafak Gece	97
Temmuz Üstüne	98
Junon	99
Ağustos Üstüne.....	100
Grinin Her Tonu	101
Uyandıracak Seni	102
Ateşle	103
Bir Esinti	104
Yıldızlar	105
Sessiz	106
Akşam	107
Artık Bağırmanın	108
Son	109

Önsöz

Yirminci yüzyılın başında İtalyan şiirindeki en önemli gelişmelerden biri “Hermetizm” (kapalı şiir) akımının benimsenmesidir diyebiliriz. Bu dönemde herhangi bir yeniliğin yapılabilmesi o yılların önde gelen şairlerinden Carducci, Pascoli ve D’Annunzio’nun egemenliğinden kurtulmayı gerektiriyordu. Kökleri romantizme dayanan bu şairlere karşı ilk başkaldırıları “Alacakaranlık Şairleri” (Crepusculars) olarak anılan Guido Gozzano ve Sergio Corazzini’ydi. Bu içedönük ve sınırlı bir yasantı alanını dile getiren şiirin yanı sıra 1903’te Giovanni Papini ve Giuseppe Prezzolini adlı iki gencin Floransa’da yayımlanmaya başladıkları *Leonardo* dergisi İtalyan kültürünün taşralı ve ulusal sınırlarını aşmasına büyük katkıda bulundu. Yayın hayatı beş yıl süren bu dergiden sonra Prezzolini 1909’da *La Voce* dergisini kurdu. 1912’de İtalyan “Fütürist Manifesto”sunun Paris’te *Le Figaro* gazetesinde yayımlanmasıyla Marinetti’nin öncülüğünde İtalyan kültürü önemli bir ölçüde geleneksel bağlarından kurtularak özgürlüğe kavuşuyor ve Avrupa kültürünün o bunalımlı döneminde organik bir parçası oluyordu.

İşte Giuseppe Ungaretti bu bunalımın doruk noktasına ulaştığı Birinci Dünya Savaşı yıllarında adını duyurdu. Her ne kadar “*poesia ermetica*” kavramı ilk olarak Vincenzo Cardarelli’nin 1919’da kurduğu *La Ronda* dergisinde 1939 yılında kullanıldıysa da, bu akımın kökeni için Birinci Dünya Savaşı’nın sonuna dönmemiz gerekir. O yıllarda *La Ronda* dergisi İtalyan şiirine yeni bir canlılık kazandırmak için geleneksel değerlere, örneğin Leopardi’nin saf lirizmine dönmenin gerek-

tiğini öne sürüyordu. O dönemin kargaşası ve tedirginliği içinde ortaya çıkan özgürlük havasından yararlanabilen en önemli şair ise Ungaretti'ydi. Ungaretti Toscana'dan Mısır'a göç eden ve orada bir fırın işleten İtalyan bir ailenin çocuğu olarak 1888'de İskenderiye'de doğmuştu. Doğumundan iki yıl sonra Süveyş Kanalı'nın yapımında çalışan babası ölünce, fırını 1906 yılına kadar annesi çalıştırmıştı. Ungaretti ortaöğrenimini İskenderiye'deki bir Fransız lisesinde tamamladıktan sonra hukuk öğrenimi için Paris'e gitti. Orada daha çok Bergson'un ve başka önemli hocaların Sorbonne'daki derslerini izledi. Apollinaire'le yakın bir dostluk kurdu. Picasso, Braque, Léger, Max Jacob ve Cendrars gibi sanatçılarla tanıştı. Öğrencilik yıllarında Baudelaire, Rimbaud, Laforgue ve Mallarmé gibi şairlerle beslenen duyarlığı kadar Paris'te tanıdığı bu yaratıcı insanlarla dostluğu da hazırlamıştı onun yorulmadan çıkacağı o uzun şiirsel yolculuğa.

1914'te Milano'ya giden Ungaretti İtalya'nın 1915'te savaşa girmesiyle askerlik göreviyle İtalya'nın kuzeyinde Carso'da cepheye gitti. Siperlerde savaşın korkunçluğuyla ve ölümle yüz yüze geldiği anlarda *Batık Liman*'ın dizelerini gazetelerin kenarlarına, mektupların boşluklarına, kartpostallara not ediyordu. *Batık Liman* 1916'da Udine'de "Vedalaşma" şiirinde adı geçen arkadaşı Ettore Sera'nın editörlüğünde 80 adet basıldı. Bu şiirinde şöyle diyordu Ungaretti:

Bir sözcük
bulduğumda
bu sessizliğimde
bir uçuşum gibi
yontulur hayatıma

Ungaretti savaştan sonra 1919'da *Batık Liman*'daki şiirlerini de içeren *L'Allegria* (Sevinç) kitabını yayımladı. Aynı yıl Paris'e döndü ve Fransızca *La Guerre* adlı bir şiir kitabı bastırdı. 1920'de evlendi, ertesi yıl da Roma'ya yerleşerek geçimini gazeteci olarak sağladı. İkinci önemli şiir kitabı *Sentimento del Tempo* (Zaman Duygusu) 1933'te yayımlandı. 1936'da Sao Paulo Üniversitesi'nde İtalyan edebiyatı profesörlüğüne atanan Ungaretti 1942'ye kadar Brezilya'da kaldı. 1939'da dokuz

yaşındaki oğlu Antonietto'yu kaybeden şair bu acısını 1947'de yayımlanan *Il Dolore* (Acı) kitabında dile getirdi. İtalya'ya döndükten sonra uzun yıllar Roma Üniversitesi'nde modern İtalyan edebiyatı profesörü olarak çalıştı. Yaşlılık döneminin şiirlerini 1950'de yayımlanan *La Terra Promessa* (Vaat Edilmiş Toprak), 1960'ta yayımlanan *Il Taccuino del Vecchio* (İhtiyarın Defteri) kitaplarında bir araya getirdi. Ayrıca denemeleri ve gezi yazıları da olan Ungaretti Shakespeare, Racine, Gongora, Blake, Mallarmé gibi şairlerden yaptığı çevirileri de iki ciltte yayımladı. Toplu şiirlerini *Vita d'un Uomo* (Bir İnsanın Hayatı) başlığıyla 1970'te yayımladı. Aynı yıl Milano'da öldü.

İlk şiirlerinin yayımlanmasından beri hem kendi ülkesi İtalya'da, hem de öbür Avrupa ülkelerinde önemi ve değeri anlaşılan, kısa bir süre içinde de yabancı dillere çevrilen Ungaretti, Türkiye'de dergilerdeki birkaç çeviri şiiri dışında, ancak 90'lı yılların başlarında Işıl Saatçioğlu'nun yayına hazırladığı *Giuseppe Ungaretti: Profil* (Yapı Kredi Yayınları, 1993) kitabıyla Türkçeye kazandırılmış oldu. Işıl Saatçioğlu bu değerli çalışmasında *Batık Liman*'daki şiirlerin yanı sıra yazdığı ayrıntılı giriş yazısında Ungaretti'nin hem şair kimliğini, hem özel yaşamını şairin kendi sözlerinden alıntılar yaparak ve onun bu kişiliğinin nasıl bir ortamda oluştuğunu, modern İtalyan edebiyatı içindeki yerini açıklıyordu. Böylece bu ülkenin okurları da Ungaretti'nin yalın ama o ölçüde de yoğun anlamlı dilini tanıma olanağını buluyorlardı. Bu giriş yazısından öğreniyoruz ki, Ungaretti ilk şiirlerinin o dolaysız dilini bulmasını savaş yıllarına borçludur: "Carso cephesinin siperlerine sinen ölüm duygusu onu İskenderiye'ye, suların dibinde bekleyen o gizemli limana götürür. Ungaretti'nin yerleşikliğe geçtiği şehir Roma olacaktır. Barok, imgelemine ve dünyaya bakışını allak bullak eder; ve Ungaretti şiiri ağır ağır değişir. 'Barok'un ne olduğunu, neyi içerdiğini, doğuş nedenini anladığımda benim şehrim oldu,' dediği, yükseklik ve dairesellik duygusunu tanıdığı Roma, on yılı aşkın bir zaman dilimine uzayan *Zaman Duygusu*'nu doğurur. Bu dönemde Leopardi ve Petrarca öne çıkarlar. 'Leopardi şiirinde çöküş duygusunu duyurdu tüm umursamazlığıyla, bu uygarlığın, bağlılık duyduğu bir uygarlığın, tepeden tırnağa değişmek üzere olduğu bir anda son noktaya vardığını hissetti. Yok oluyordu bir şeyler, biçimler de yok

oluyorlardı. Bir dil, yaşlanmakta olduğu bilincine varıyordu.”

Evet, bu küçük kitapta bir araya getirilen şiirler Ungaretti'nin İskenderiye'deki batık limandan yola çıkıp Carso cephesinin çamurlu siperlerinde ölüm kalım arası yaşadıklarını yalın ve damıtılmış bir dille yansıttıktan sonra Roma'da Barok'u keşfetmesini ve o dönemde yaşadıklarını bir de öyle bir prizmanın merceklerinden görüp dile getirmesini gösterdiği gibi, dilindeki biçimsel değişimi de ortaya koymaktadır. Ama Ungaretti dünyaya hangi açıdan bakarsa baksın, o hayatı her zaman olanca içtenliğiyle benimseyip onunla yüzleşecek dürüstlükte bir yaratıcıdır. Yaşadıklarını hem onlara denk düşen bir ezgisellikle, hem de ezgilerindeki sesler kadar anlamlı sessizliklerle anlatabilen bir şairdir. Bizi bu şiirlerle çıkardığı o uzun şiirsel yolculukta yolumuzu bulmamız için bize şöyle bir ipucu verme cömertliğini de gösterir:

“Günümüz şairi ritmi yeniden sahiplenme derdine düştü öncelikle. Peki nasıl yapacaktı bunu, biçimin önemini unutmadan? Saflığı uyandırma yolunda belleği yadsımadı şair. Bütün zamanların, en eski dizesini dinledi; bu dize çünkü, bir dilin alinyazısının ifadesiydi. Hayatı bir güne değil, yüzyıllara uzanan bir dilin gövdesine ölümü taşımadan değiştiremezdi dize. Çağcıl şair ama, öyle bir yoğunluk, öyle bir susku getirdi ki dizenin her noktasına, ritim gerçekten de silkindi tozlarından. Ve şair adımı, hızlanan nabızı, gemlenen soluğu yeniden duyar oldu dizede: Ritmi, doğayı yani. Nedir öyleyse dizedeki ritim? Bir ruhun çılgınlığına dansıyla eşlik eden gövdenin tayflarıdır. Böylece armoniyi yeniden öğrendi şair. Öykünme ürünü bir uyum değildir bu, çünkü tanımlanamaz. Uyum tüm fiziksel ve ruhsal varlığıyla bize hareket veren bir gizin sözcükte var olduğunu kabul etmektir.”

CEVAT ÇAPAN

SEVİNÇ
(1914-1919)

SONRASIZ

Biri koparilmis, oburu verilmiş iki çiçek
arasındaki o anlatılmaz hiçlik

CAN SIKINTISI

Bu gece de geçecek

Bu başıboş yalnızlık
tramvay tellerinin titreyen gölgesi
ıslak asfaltta

Başlarını seyrediyorum sürücülerin
tembel tembel
uyuklarken

LEVANT

Gökyüzünün
uzak çemberinde
siliniyor duman çizgisi

Topuk vurmalar, el çırpımlar
ve klarnetin tiz cambazlıkları
deniz külrengi
ürperiyor hafifçe
bir güvercin gibi

Suriyeli göçmenler dans ediyorlar geminin kıçında

Pruvada bir genç tek başına

Cumartesi akşamları bu saatte
Yahudiler
oralarda
ölülerini alıp
ışıkların
dar sokaklarından
bir salyangozun sarmal oyuğundan
geçirir gibi
götürüyorlar

Suların çırpıntısını
duyuyorum
geminin kıçından
uykunun
karanlığında

HALI

Her renk yayılıp uzanıyor
öteki renklere

Daha yalnız olmak için baktığınızda

BELKİ BİR NEHİR

Bizi silip yok eden sis

Belki bir nehir doğuyor orada

Sirenlerin şarkısını dinliyorum
şehrin olduğu gölden

ÖLÜRKEN

Ölmek, susuz tarlakuşları gibi
ılgımda

Ya da konduğu ilk dalda
denizler aşan
bıldırcın gibi
artık uçmayı
özlemediğinden

Ama yaşamamak acılar içinde
kör bir ispinoz gibi

AFRİKA ANISI

Güneş kapıp götürüyor şehri

Artık göremiyoruz

Mezarlar bile daha fazla direnemiyorlar

*Dil ve biçimde yaptığı yeniliklerle
hermetizmin kurucusu olan
Ungaretti, İtalyan şiirine köklü bir
değişim getirmiştir.*

Yirminci yüzyılın en önemli İtalyan ve Avrupalı şairlerinden biri olan Ungaretti, bütün şiirlerini topladığı kitaba "Bir İnsanın Hayatı" adını vermişti. Yoğun ve yalın bir dille yazılmış bu şiirler onun tanıklık ettiği korkunç savaşların, heyecan verici toplumsal değişimlerin, yaşadığı kişisel kayıpların, ama aynı zamanda büyük dostlukların, sevinçlerin ve acıların izdüşümleridir. "Atalarımı yazacağım ben," diyordu bir açıklamasında. Ataları arasında Dante de, Petrarca da, Villon da, Keats de, Leopardi de, Mallarmé de vardı. Doğup büyüdüğü İskenderiye, Afrika'nın uçsuz bucaksız çölleri, kıyılarını yakından tanıdığı Akdeniz, yenilik yaratan sanatçılarla tanıştığı Paris, siperlerinde savaştığı Kuzey İtalya'nın dağları, Brezilya'da geçen hocalık yılları da dile geliyordu bu şiirlerde. Hem de Ungaretti'nin İtalyan diline kendine özgü bir yalınlıkla kazandırdığı bir ritim ve lirizm zenginliğiyle...

ISBN 978-975-07-1602-7

9 789750 716027